

УДК 801.378.147.016:811.161.2'373.46

УКРАЇНСЬКУ МОВУ ЯК УСПАДКОВАНУ ВИВЧАЮТЬ ДІТИ В АМЕРИЦІ: НОВІ ПІДРУЧНИКИ

Оксана Туркевич

*Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра українського прикладного мовознавства
вул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001, Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
ел. пошта: turkeycho@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8392-6199>*

Прорецензовано підручник “Українська мова та культура” Христини Піхманець як навчальне видання з української мови як успадкованої. Розглянуто його відповідність сучасним методам викладання успадкованої мови дітям.

Ключові слова: українська мова як успадкована, підручник, диференційоване навчання, діяльнісний підхід.

Постановка проблеми. Українську мову вивчають діти в різних куточках світу. Позамовні чинники сприяють тому, що українську викладають за принципами рідної, іноземної чи успадкованої мови. Вивчаючи українську мову та культуру і перебуваючи в умовах не україномовного оточення, діти розвивають так званий навчальний білінгвізм, і залежно від умов постійно змінюється мотивація, рівень дитячої дво- чи багатомовності, спосіб формування ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія викладання української мови учням поза межами України має давні традиції. Наприклад, “... у США перша українська школа постала при греко-католицькій церкві в Шамокіні у штаті Пенсільванія у 1893 р. ...”, а “... перші рекомендації до шкільних підручників для українців в Америці з’явилися у 1908 році” [1 : 280]. Закономірно, що така тяглість викладання мови спричинила розвиток мереж шкіл і створення різноманітних дидактичних матеріалів. Багато з них досі залишаються невідомими для сучасної української лінгводидактики і чекають на своє наукове опрацювання.

Своєрідний феномен ‘присутності’ української мови і культури в освітньому просторі українців у США має вагомe значення для формування ідентичності й сучасного покоління дітей. Приклад історії шкільництва в Америці [1] показує також те, що сучасна ситуація викладання української мови дітям вимагає оновлення, застосування абсолютно нових підходів, сучасних навчальних ресурсів, потребу в яких гостро відчують вчителі та їхні учні.

Мета статті – дослідити методичну концепцію підручника для учнів українських суботніх шкіл “Українська мова і культура” Христини Піхманець.

Виклад основного матеріалу. Підручник Христини Піхманець є важливою, актуальною та сучасною працею, мета якої – бути основою для викладання української мови та культури другокласникам у суботній школі (зокрема він створений для Школи українознавства ОУА “Самопоміч”). Підручник затвердила для використання Шкільна Рада Америки, і хоча він є пробною версією, яка ще проходить апробацію, заслуговує на увагу лінгводидактів та може бути ваговою допомогою для вчителів,

які викладають українську мову не лише в Америці, але й інших частинах світу.

Підручник складається із двох частин, а 24 тематичні уроки “дають вчителю достатньо матеріалів для роботи”, тобто вчитель може обирати теми і по-різному з ними працювати: повторювати, детально опрацьовувати чи розширювати.

У кожному уроці запропоновано вправи й завдання для читання, слухання, писання та говоріння. Також кожен урок містить систему завдань для розвитку мовної (частина “Мова”) та комунікативної компетенцій (частина “Мовлення”). Таким чином, структура уроку цілком відповідає сучасним вимогам навчання мови.

Соціокультурну компетенцію діти мають змогу розвивати на прикладах оригінальних текстів сучасної української дитячої літератури, наприклад, поезія “Веселі жабки” (Ч. 1, с. 40), “Пісня про гриби” (Ч. 1, с. 47), колядки та щедрівки (Ч. 1, с. 94–98), казки “Різдвяна рукавичка” (Ч. 1, с. 92). Окремі уроки мають безпосередньо лінгвокраїнознавче спрямування, наприклад, День матері (Ч. 2, с. 125–134), присвячені розкриттю і засвоєнню цікавого матеріалу про цінності українців.

Перша частина підручника є одномовною, проте в **кінці кожного уроку** запропоновано перелік слів, які вживали на уроці, і до них учень дописує англійські відповідники. У такий спосіб учень може працювати, наприклад, вдома й повторити всі нові слова. У другій частині деякі тексти містять переклад на англійську мову, окремі завдання можна перекласти з англійської на українську речення, і деколи навіть граматичний матеріал запропоновано засвоїти на основі порівняння з англійською мовою (Ч. 2, с. 9). Це дає змогу стверджувати, що в підручнику застосовано елементи викладання української мови як іноземної.

Загалом **вважаємо, що підручник є цікавим актуальним прикладом навчального ресурсу з української мови як успадкованої**. Коли діти вивчають українську мову як успадковану, то відбується нелінійна непослідовна аквізиція (засвоєння), кожен учень має якісь окремі знання мови, навички вживання різних комунікативних конструкцій, часто рецептивні знання і багато розуміє, проте не має мовленнєвих вмінь. І структура уроку, і завдання, і техніки подання чи закріплення матеріалу, які пропонує Христина Піхманець, підтверджують, що залежно від потреб учнів, вчитель може вміло узгодити навчальний матеріал із вимогами своєї аудиторії.

Таким чином, підручник великою мірою дає змогу вчителю застосовувати диференційований підхід. Наприклад, у Ч. 2, с. 18–29 у темі “Мій день” спочатку є перелік дій і запропоновано дібрати до них малюнки. Учні, які не знали нових слів, можуть з ними працювати, а учні, які вже знали запропоновані слова, можуть вже застосовувати їх, наприклад, завдання 1 “Розкажіть сусідові, що ви робите, а що ні”.

Завдання для писання дає змогу попрацювати учням у парі чи групі і написати, що коли можна робити. І тоді учнів можна поділити так, щоб одні одним допомагали і кожен потренував потрібну для себе навичку.

Граматику запропоновано засвоїти експліцитно: є таблиця, на основі якої діти можуть запам’ятати закінчення дієслів і системно їх опанувати. Далі цілий комплекс вправ сприяє закріпленню відповідних граматичних форм. Уважаємо, що такий підхід є ефективним і його можна було б застосувати в багатьох уроках чи пропонувати в робочому зошиті.

Текст для читання і система завдань для його розуміння можуть, з одного боку, закріпити знання учнів, а з іншого, – сприяти засвоєнню мовного матеріалу в контексті на цікавому прикладі, в аналізованому уроці – опис дня українського хлопця із Харкова.

Крім цього, на наш погляд, підручник містить багато навчального матеріалу, який **придатний для застосування діяльнісного підходу, оскільки передбачає врахування потреб учнів у вирішенні завдань зі справжнього життя в різних ситуаціях.**

Діяльнісний підхід передбачає залучення оригінальних текстів (підручник містить різні тексти, наприклад, про українські міста, українських письменників, вишиванку).

Завдання, які сприяють вивченню мови в дії, дуже цікаві, і їх можемо поділити на:

а) ті, які сприяють формуванню комунікативної компетентності: наприклад, обговорити і виокремити назви овочів для борщу і фруктів для фруктового салату (Ч. 1, с. 63), обговорити, як треба себе поводити, щоб отримати подарунки від Миколая (Ч. 1, с. 79), написати свій розклад (Ч. 2, с. 33), записати інтерв'ю з рідними про сімейні великодні традиції, написати лист мамі;

б) ті, які допомагають сформувати соціокультурну компетенцію: зробити вертеп і заколядувати, розказати про символи на писанках, розповісти про місто чи село в Україні, з якого походять діти чи їхні батьки, намалювати свою вишиванку тощо.

Деякі тексти можна використати для проведення сторітелінгу, наприклад, “Курочка ряба” (Ч. 1, с. 15), “Де ти, білочко, живеш” (Ч. 1, с. 31).

Підручник призначений дітям від шести років і закономірно, що він пропонує велику кількість цікавих комунікативних ігор. Детальні інструкції, як їх проводити, і готові матеріали для вирізання чи розмальовування, здебільшого вміщені в додатках, дають змогу вчителю швидко зорієнтуватися і запропонувати дітям гру, під час якої вони в легкій, невимушеній атмосфері тренують відповідні комунікативні навички. Наприклад, гра “Моє родинне дерево”, в якій учні малюють свою родину, а потім мають обмінятися і на основі розпитування дописати слова – назви родичів. Особливої уваги заслуговують пропозиції завдань для лялькового театру, наприклад: “Запропонуйте дітям пограти у пальчиковий театр із писанок, використовуючи слова і супроводжуючи слова відповідними жестами” (Ч. 2, с. 91).

Варто також звернути увагу на дизайн, який поєднує світліни і малюнки, які як візуальні опори допомагають дітям більш ефективно сприймати пропонований мовний і країнознавчий матеріал. Використання великих шрифтів, таблиць і діаграм мотивує учнів і заохочує їх до писання. Наголоси допомагають учням формувати правильну вимову, перевіряти себе і відповідно – почуватися більш впевнено.

Висновки. Таким чином, прорецензований підручник відповідає вимогам часу, є цінним здобутком української світової лінгводидактики й сучасним прикладом навчального видання з української мови як успадкованої, потреба якого в різних українських закладах за кордоном є дуже великою.

Список використаної літератури

1. Васильків Х. Українське шкільництво в США : історія, проблеми, перспективи та розвиток / Х. Васильків // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2014. – Вип. 9. – С. 279–290. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Timvum_2014_9_36

2. Піхманець Х. Українська мова та культура. Клас 2. Частина 1. Школа країнознавства ОУА “Самопоміч”. – Нью-Йорк, 2018. – 118 с.

3. Пихманець Х. Українська мова та культура. Клас 2. Частина 2. Школа українознавства ОУА “Самопоміч”. – Нью-Йорк. 2018. – 163 с.

References

1. *Vasylykiv Kh.* Ukrainske shkilnytstvo v SShA : istoriia, problemy, perspektyvy ta rozvytok / Kh. Vasylykiv // Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi : zb. nauk. prats. – Lviv, 2014. – Вр. 9. – S. 279–290. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Timvum_2014_9_36

2. *Pikhmanets Kh.* Ukrainska mova ta kultura. Klas 2. Chastyina 1. Shkola ukrainoznavstva OUA “Samopomich”. – Niu-York, 2018. – 118 s.

3. *Pikhmanets Kh.* Ukrainska mova ta kultura. Klas 2. Chastyina 2. Shkola ukrainoznavstva OUA “Samopomich”. – Niu-York. 2018. – 163 s.

*Стаття надійшла до редакції 19.03.2021
доопрацьована 26.03.2021
прийнята до друку 05.04.2021*

HOW CHILDREN LEARN THE UKRAINIAN LANGUAGE AS A HERITAGE IN AMERICA: NEW TEXTBOOKS

Oksana Turkevych

*Ivan Franko National University of Lviv
Department of Applied Linguistic
1 Universitetska Str., room 233, 79001, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
e-mail: turkevych@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8392-6199>*

The textbook “Ukrainian language and culture” by Khrystyna Pikhmanets as a textbook on the Ukrainian language as heritage is reviewed. The correspondence of language to communicative content to modern methods of teaching language as heritage by children is researched.

Key words: Ukrainian as heritage language, textbook, differentiated learning, activity based approach (task-based language teaching).